

Обставини справи

Ця міждержавна справа стосувалася тверджень України про систематичність («адміністративну практику») порушень російською федерацією в Криму положень Конвенції, починаючи з лютого 2014 року. Справа також стосувалася звинувачень у переслідуваннях українців за їхню політичну позицію та/або проукраїнську діяльність («українські політичні в'язні»), які мали місце переважно в Криму (включаючи Автономну Республіку Крим («АРК»)) та місто Севастополь), але також і в інших частинах України або російської федерації з початку 2014 року.

Український Уряд стверджував, що ці порушення прав людини були частиною кампанії репресій, яка включала, зокрема, зникнення; жорстоке поводження; незаконне затримання; неможливість відмовитися від російського громадянства; придушення українських засобів масової інформації (далі – ЗМІ) та української мови в школах; попереднє ув'язнення в умовах переповненості камер; переслідування та засудження за сфабрикованими звинуваченнями без справедливого судового розгляду як помста за будь-яку проукраїнську позицію; і переведення з Криму до в'язниць в росії.

При цьому, російська федерація є відповідальною за системні порушення прав людини, передбачених Конвенцією, з 27 лютого 2014 року – дати, коли, за твердженням українського Уряду, росія здійснює екстериторіальну юрисдикцію над Кримом. Уряд стверджував, що ці порушення були частиною великої, взаємопов'язаної кампанії політичних репресій, спрямованої на придушення будь-якої опозиції.

Заява № 20958/14 конкретно охоплювала наступні скарги: насильницькі зникнення та відсутність ефективного розслідування; жорстоке поводження та незаконне затримання; поширення дії російського законодавства на Крим, внаслідок чого з 27 лютого 2014 року суди в Криму не можна вважати «створеними відповідно до закону» у розумінні Конвенції; неможливість відмовитися від російського громадянства та обшуки приватних помешкань; переслідування та залякування релігійних лідерів, які не сповідують російську православну віру, свавільні обшуки місць богослужіння та конфіскація релігійного майна; придушення неросійських ЗМІ; заборона публічних зібрань та проявів підтримки України чи кримськотатарської громади, а також залякування та свавільне затримання організаторів демонстрацій; експропріація без компенсації майна у цивільних осіб та приватних підприємств; придушення української мови в школах та утиски україномовних дітей у школі; обмеження свободи пересування між Кримом і материковою

частиною України, що є наслідком фактичного перетворення (росією) адміністративного розмежування на кордон (між росією та Україною); і дискримінація кримських татар.

У заяві № 38334/18 український Уряд скаржився на різні випадки незаконного позбавлення волі, переслідування, жорстокого поводження та засудження українців за їх політичну позицію та/або проукраїнську діяльність в Криму з початку 2014 року. Вони стверджували, що «після окупації» місцева влада в Криму використовувала російське законодавство про боротьбу з екстремізмом, сепаратизмом та тероризмом для затримання кримськотатарських та українських активістів. Крім того, певна кількість українців були захоплені російськими довіреними особами «Луганської народної республіки» та «Донецької народної республіки» та передані російській владі для притягнення до відповідальності. Зрештою, певна кількість українців були з різних підстав запрошені/викликані російською владою в росію, на контрольовану росією територію або Білорусь або вїхали до росії з різними законними цілями, а потім були затримані, піддані тортурам з метою отримання зізнань та засуджені російськими судами за вчинення сфабрикованих правопорушень. За даними Уряду-заявника, ці особи були «політичними в'язнями» та налічували щонайменше 71 особу у червні 2018 року та 203 особи у грудні 2022 року. Уряд України стверджував, що ймовірні порушення стосовно цих «українських політв'язнів» в кінцевому підсумку були спрямовані на залякування українців та придушення будь-якої політичної опозиції російській політиці.

В обох заявах український Уряд посилався на низку осіб та свідчення свідків, щоб проілюструвати ймовірний патерн порушень. Серед цих осіб були, зокрема, українські військовослужбовці, проукраїнські активісти Майдану, протестувальники, журналісти, письменники, кінорежисер (Олег Сенцов), релігійні діячі (зокрема, митрополит Сімферопольський і митрополит Кримський Сімферопольської Православної Церкви України Климент), священики, кримські татари та мусульмани, які проживали у Криму. Уряд також посилався на міжурядові доповіді (зокрема, доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини за 2017 рік («Доповідь УВКПЛ за 2017 рік») та доповідь Комісара Ради Європи з прав людини за 2023 рік під назвою «Боротьба кримських татар за права людини»), доповіді неурядових організацій, інші міжнародні матеріали та документи, надані українською владою.

У своїх письмових поданнях російський Уряд або заперечував твердження про систематичність порушень, які, на його думку, були розпливчастими та необґрунтованими, або вказав на недостатність використання правових засобів на національному рівні, або взагалі не надав жодних доказів чи інформації, незважаючи на запити Суду з цього приводу. Що

стосується скарг на судову систему в Криму з 27 лютого 2014 року, то представники Уряду посилалися на відповідні закони та правові документи, на підставі яких Крим був прийнятий як суб'єкт російського права до складу російської федерації. Вони зазначили, зокрема, про так званий «Договір про приєднання», підписаний 18 березня 2014 року, коли «Республіка Крим» і місто Севастополь стали частиною росії, федеральні закони, Конституцію та відповідне законодавство і статутні положення російської федерації. Тому, Уряд рф стверджував, що будь-які вжиті заходи є невід'ємною частиною правової системи росії, яка повністю відповідала Конвенції. Що стосується системи відмови від російського громадянства, Уряд росії стверджував, що існувала чітка і обґрунтована процедура відмови.

В обох заявах Уряд України посилався на статті 3, 5, 6, 8, 10 та 11 Конвенції. У заяві № 20958/14 він також скаржився за статтями 2, 9 та 14, а також статтею 1 Першого протоколу, статтею 2 Першого протоколу і статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції. У заяві № 38334/18 вони далі посилалися на статті 7 та 18 Конвенції.

Оцінка Суду

Загальні висновки

По-перше, Суд повторив свій висновок, зроблений на стадії визначення прийнятності заяви № 20958/14 про те, що росія здійснювала екстериторіальну юрисдикцію над Кримом в період з 27 лютого 2014 року, дати, з якої росія мала «ефективний контроль», до 26 серпня 2015 року, дати подання другої заяви № 34338/18 (розглянутої щодо періоду, який був предметом розгляду в заяві № 20958/14). Оскільки до цього часу не було відповідної інформації, яка б суперечила цьому висновку, Суд встановив, що він залишається дійсним і після 26 серпня 2015 року щодо подій, які відбулися в Криму і мають відношення до заяви № 38334/18.

Він також встановив, що має юрисдикцію розглядати скарги Уряду України в обох заявах щодо фактів, які мали місце до 16 вересня 2022 року – дати, коли росія перестала бути Договірною Стороною Конвенції. Стосовно заяви № 38334/18 ЄСПЛ вважав, що він має юрисдикцію після 16 вересня 2022 року щодо скарг на тримання під вартою, яке розпочалося до цієї дати.

Далі Суд роз'яснив ще одне вирішальне питання у справі, зокрема, що російське законодавство не може розглядатися як «право» для заходів, вжитих у Криму у розумінні Конвенції, витлумаченої у світлі міжнародного гуманітарного права (МГП). Обидві сторони вказали на масове застосування російського законодавства після 18 березня 2014 року (дата підписання «Договору про приєднання»). Однак відповідні норми МГП чітко передбачали, що існує зобов'язання поважати закони, що діють на «окупованій» території,

«якщо це тільки не абсолютно неможливо». Підтверджуючи, що МГП слід враховувати при оцінці справи, ЄСПЛ встановив, що росія поширила застосування свого законодавства на Крим в порушення Конвенції.

Далі Суд зазначив, що скарги українського Уряду підпадають під поняття «адміністративної практики» порушень прав людини, як це викладено в попередніх міждержавних справах, рішенні про прийнятність у цій справі, а також нещодавно у рішенні в справі Ukraine and the Netherlands v. Russia. Це поняття означає «повторення дій, несумісних з Конвенцією» та елемент «офіційної толерантності» з боку Держави-відповідача.

ЄСПЛ підкреслив, що особливо складно з'ясувати такі важливі питання та встановити факти у справі, що стосується великої кількості людей та подій протягом значного періоду часу та великого географічного регіону (росія та Крим), за відсутності співпраці з боку Уряду-відповідача з моменту подання його меморандуму у лютому 2022 року та відмови у доступі до Криму українським посадовим особам та/або незалежним моніторинговим організаціям. Така відсутність участі завдала шкоди розгляду Судом справи, порушуючи зобов'язання російського Уряду за статтею 38 Конвенції.

Суд зазначив, що він може зробити всі висновки, які він вважає доцільними, з цієї ситуації, але вказав, що на основі наявних доказів має бути встановлено, чи були вимоги обґрунтовані з фактичної та правової точок зору. Таким чином, він ретельно проаналізував факти, встановлені в різних джерелах доказів, зокрема, матеріали, отримані від міжурядових та неурядових організацій, а також показання свідків з перших рук, надані українським Урядом.

На цій підставі та стосовно кожної зі скарг, викладених нижче, ЄСПЛ встановив, що інциденти були достатньо численними та взаємопов'язаними, щоб становити «повторення дій». Крім того, беручи до уваги очевидну відсутність ефективного розслідування інцидентів та/або загальне застосування заходів до всіх зацікавлених осіб, Суд вважав, що елемент «офіційної толерантності» також був встановлений поза розумним сумнівом. Відповідно, він встановив, що Держава-відповідач несла відповідальність за патерн або систему («адміністративну практику») порушень Конвенції.

Конкретні висновки щодо характеру порушень в обох заявах
Порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд)

Суд підтвердив, що в Криму мало місце широке застосування російського законодавства, що є порушенням Конвенції у світлі МГП. Така ситуація призвела до загальних регуляторних заходів, що застосовувалися на всій території Криму до всіх судів, всіх судових проваджень і всіх зацікавлених осіб. Це було достатнім доказом того, що після набуття чинності «Договору про

приєднання» суди в Криму не могли вважатися «встановленими законом» у значенні статті 6 Конвенції.

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

У звітах міжурядових організацій (МУО) та неурядових організацій (НУО) йшлося про численні перешкоди в процесі автоматичної відмови від російського громадянства, що було введено в Криму, і яку можна було реалізувати у дуже обмежені строки та в обмеженій кількості локацій. Не було чітких інструкцій щодо процедури, на відміну від системи отримання російського паспорта. Недоліки були настільки значними, що постійні мешканці Криму не могли фактично відмовитися від російського громадянства.

Подальше порушення статті 8 Конвенції

У доповіді УВКПЛ за 2017 рік зазначено, що «значна кількість ув'язнених була переведена до російської федерації» і що «також відбулися переміщення осіб, які перебували у місцях попереднього ув'язнення», основною причиною чого була «відсутність спеціалізованих пенітенціарних установ у Криму». За останньою інформацією від 2022 року, 12 500 кримських в'язнів, очевидно, були переведені до установ виконання покарань, розташованих на території росії. Такі переміщення означали для деяких ув'язнених, зокрема «українських політичних в'язнів», на яких посилався український Уряд, значну відстань від дому, а отже, труднощі через розлуку зі своїми сім'ями, що порушило право на повагу до сімейного життя.

Конкретні висновки щодо структури порушень (заява № 20958/14) з 27 лютого 2014 року по 26 серпня 2015 року

Порушення статей 2 (право на життя), 3 (заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження) та 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

Суд зазначив, що в період з 2014 по 2018 рік було зафіксовано 43 випадки зникнення людей, і що місцезнаходження восьми викрадених осіб невідоме. Звіти МУО та НУО, підтверджені безпосередніми свідченнями потерпілих та свідків, засвідчують викрадення та жорстоке поводження. У доповіді УВКПЛ за 2017 рік, зокрема, відзначено «численні та серйозні порушення... такі як свавільні арешти та затримання... жорстоке поводження та катування», які включали «елементи сексуального насильства. Жертв тримали без зв'язку із зовнішнім світом, зав'язували очі, били,... катували електричним струмом... і погрожували зґвалтуванням». Жертвами були переважно українські

військовослужбовці, проукраїнські активісти, журналісти та кримські татари. З огляду на наявні докази, відповідальними за це були сили самооборони Криму, козаки та російські збройні сили або спецслужби (ФСБ). Більше того, органи влади неохоче розслідували достовірні твердження про насильницькі зникнення, а Уряд-відповідач не реагував на скарги про викрадення, незаконні затримання та жорстоке поводження. Уряд-відповідач також не надав жодних записів про тримання під вартою, хоча такі матеріали перебували в їхньому виключному володінні.

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до житла)

Звіти МУО, НУО та показання свідків підтверджують, що широкомасштабні рейди та обшуки приватних будинків, зокрема кримських татар, проводилися співробітниками сил самооборони Криму, поліції та ФСБ. Свавільні обшуки, засновані на російському антиекстремістському законодавстві, яке не було чітким і ускладнювало можливість зацікавлених осіб передбачити його наслідки, часто проводилися без ордерів на обшук або понять.

Порушення статті 9 Конвенції (свобода релігії)

Суд зазначив, що численні звіти МУО, підкріплені доповідями НУО, української влади та окремих свідків (особливо митрополита Климента), послідовно підтверджували свідчення про переслідування та залякування релігійних лідерів, які не сповідують російську православну віру (зокрема, українських православних священиків та імамів), свавільні рейди до культових споруд та конфіскацію релігійного майна. Зокрема, церкви Української Православної Церкви Київського Патріархату були захоплені, закриті або взяті штурмом; священикам було заборонено заходити до храмів; посвідки на проживання для іноземних релігійних лідерів (23 турецьких імама та римокатолицьких священиків) не були поновлені; вісім з десяти мусульманських релігійних шкіл (медресе) зазнали рейдів та обшуків; було підпалено мечеть; пошкоджено мусульманське кладовище. Такі інциденти призвели до того, що понад 2000 релігійних організацій, що діяли в Криму та Севастополі до лютого 2014 року, скоротилися до трохи більше 800 станом на вересень 2017 року, що підтверджується статистикою самого російського Уряду. Наявні матеріали показали, що відповідальними за інциденти були «озброєні та замасковані співробітники силових структур», співробітники ФСБ, козаки, представники сил самооборони Криму або «місцева проросійська міліція». Втручання у право на свободу віросповідання були незаконними, і Уряд-відповідач не надав жодної законної мети чи виправдання для них.

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)

Як підтверджується в декількох звітах МУО та НУО, у березні 2014 року всі українські телеканали в Криму були закриті, а «Кримська» (єдина україномовна газета) була заборонена. Практика, що склалася після цього, включала відмову у наданні ліцензій на мовлення та відкликанні наданих; нездійснення розподілу частот мовлення; і винесення «попереджень» ЗМІ, визнаних «екстремістськими» (за використання, наприклад, термінів «анексія» або «тимчасова окупація») згідно з відповідним законодавством. Це призвело до значного зменшення кількості ЗМІ, що мали право здійснювати свою діяльність в Криму, з 3000, раніше зареєстрованих згідно з українським законодавством, до трохи більше 200 у квітні 2015 року, як повідомив «Роскомнадзор» – офіційний орган росії, що регулює діяльність ЗМІ. МУО та НУО також повідомляли про систематичні переслідування та залякування журналістів, які отримали «попередження» та були затримані та притягнуті до відповідальності за нібито порушення територіальної цілісності російської федерації. Загалом, існувала усталена практика придушення неросійських ЗМІ, яка не була законною і, в будь-якому випадку, не була необхідною в демократичному суспільстві.

Порушення статті 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання)

У доповіді УВКПЛ за 2017 рік зазначалося, зокрема, що «23 вересня 2014 року прокурор Криму виступив із заявою про те, що «всі дії, спрямовані на невизнання Криму частиною Російської Федерації, будуть переслідуватись за законом». Отже, будь-яке зібрання, яке вимагає повернення Криму до складу України або висловлює лояльність до України, фактично оголошене поза законом». Ця інформація узгоджувався зі звітами НУО та доповнювалася окремими свідченнями безпосередніх учасників подій, які підтвердили, що їх допитували та затримували за участь у публічних демонстраціях. Загалом, існувала систематичність заборони публічних зібрань та проявів підтримки України або кримськотатарської громади, а також залякування та свавільного затримання організаторів демонстрацій, які не тільки були незаконними, але й не були доведені як необхідні в демократичному суспільстві.

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

Суд встановив, що в Криму мала місце системна кампанія широкомасштабної експропріації/націоналізації майна, що належало цивільним особам і приватним підприємствам, яка спричинила остаточну передачу права власності без компенсації. Різні звіти МУО та НУО були послідовними у підтвердженні такого втручання у права власності, а також у виявленні недоліків у способі здійснення експропріації та відсутності будь-яких процедурних гарантій або засобів оскарження таких заходів. ЄСПЛ визнав, що адміністративна практика за цим пунктом була незаконною і що російський

Уряд, крім того, не виправдав таку практику «нагальною військовою необхідністю» або «для потреб окупаційної армії», як того вимагали б відповідні положення МГП.

Порушення статті 2 Першого протоколу до Конвенції (право на освіту)

Суд звернув увагу на численні узгоджені докази, що вказували на значне скорочення з березня 2014 року кількості навчальних закладів та класів, в яких викладали українською мовою в Криму. Зокрема, у рішенні Міжнародного суду ООН з цього питання зазначалося, що «протягом першого року після 2014 року кількість учнів, які отримували освіту українською мовою, зменшилася на 80 відсотків, а до наступного року – ще на 50 відсотків», тоді як у доповіді УВКПЛ за 2017 рік зазначалося, що «освіта українською мовою майже зникла в Криму». У цій доповіді також йшла мова про погрози та переслідування за використання української мови в контексті освіти, як і у свідченнях митрополита Климента та священника, у доповіді НУО, згідно з якою «кримська влада створила атмосферу українофобії та нетерпимості до української ідентичності, що вплинуло на вибір мови навчання». Така політика або практика означала заперечення самої суті права на освіту.

Порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування)

ЄСПЛ зазначив, що обмеження свободи пересування між Кримом і материковою частиною України не були предметом спору між сторонами і були підтверджені всіма наявними доказами. Суд встановив, що фактичне перетворення адміністративної лінії кордону на державний кордон (між росією та Україною) не відбулося «відповідно до закону» у розумінні Конвенції.

Порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтями 8, 9, 10 і 11 та статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування)

Суд встановив, що звіти МУО та НУО містили послідовну інформацію про те, що татари в Криму «стали особливою мішенню, передусім ті, хто мають зв'язки з Меджлісом», і містили посилення на «акти залякування, тиску, фізичних нападів, попереджень, а також переслідувань за допомогою судових заходів, включаючи заборони, обшуки в будинках, затримання і покарання». Така практика була підтверджена органами прокуратури України. Крім того, деякі свідки заявляли, що кримськотатарський телеканал був відключений, а його журналісти зазнали фізичного насильства з боку озброєних «козаків», тоді як будинки кримських татар позначали хрестами. Місцеві неурядові організації повідомили, що в результаті цього «від 15 000 до 30 000 кримських татар вважаються такими, що покинули територію Кримського півострова». Російський Уряд не надав Суду жодної причини, чому такі докази не можуть

засвідчити твердження українського Уряду. Також не було наведено жодних об'єктивних чи обґрунтованих підстав, що б підтверджували інакше ставлення до кримських татар.

Конкретні висновки щодо характеру порушень (заява № 34338/18)

Порушення статті 3 Конвенції (жорстоке поводження та розслідування) в Криму та російській федерації

Суд повторив наявну у нього узгоджену інформацію про те, що мали місце «численні та серйозні порушення права на фізичну та психічну недоторканність», вчинені членами сил самооборони Криму, різними козацькими угрупованнями, а пізніше представниками кримської ФСБ та поліції.

«Українських політичних в'язнів» піддавали побиттю, застосуванню електричного струму, імітаційним стратам та введенню невідомих препаратів з метою отримання інформації, отримання зізнань про злочини або показань про дії, вчинені іншими особами, а також з метою покарання чи залякування. Жорстокість такого поводження разом з елементом умислу дає підстави кваліфікувати його як катування. Інші види поведінки, такі як, наприклад, погрози жорстокого поводження або психологічний тиск, прирівнюються щонайменше до нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. Ці заяви були підтверджені як прямими свідченнями потерпілих або їхніх адвокатів, так і звітами МУО та НУО, а також органами прокуратури України. Тяжкість жорстокого поводження завдала «українським політв'язням» беззаперечних моральних і фізичних страждань. При цьому, не було проведено належних розслідувань за цими звинуваченнями, а винні особи не були притягнуті до відповідальності.

Подальше порушення статті 3 Конвенції

Суд встановив, що докази, надані затриманими, їхніми адвокатами, місцевими громадськими організаціями та МУО, свідчать про те, що «українські політичні в'язні» до осені 2022 року утримувалися в неналежних умовах ув'язнення в Сімферопольському СІЗО, єдиному місці попереднього ув'язнення в Криму. Ці умови, зокрема сильна переповненість, були такими, що принижують гідність. Масштабність і системний характер проблеми були наслідком загальних недоліків в організації та функціонуванні кримської пенітенціарної системи.

Порушення статей 5 та 7 Конвенції (ніякого покарання без закону)

ЄСПЛ зазначив, що український Уряд надав сукупну інформацію та докази з багатьох різних джерел, які описують арешти, досудове тримання під вартою та засудження членів різних груп українців судами, створеними російською

федерацією в Криму. Джерела доказів включали, що важливо, матеріали кримінальних проваджень проти відповідних ув'язнених. Такі переслідування та засудження ґрунтувалися на застосуванні російського законодавства в Криму, яке, як вже було встановлено Судом, не може розглядатися як «закон» у розумінні Конвенції. Крім того, Суд встановив, що суди в Криму не можуть вважатися такими, що «встановлені законом» у контексті статті 6 Конвенції. Крім того, застосування до певних проваджень, які мали місце до того, як російська федерація встановила ефективний контроль над Кримом (27 лютого 2014 року), російського кримінального законодавства порушувало принцип відсутності зворотної сили кримінального права, закріпленого в статті 7 Конвенції, як це тлумачиться у світлі МГП. Зрештою, в деяких випадках російське кримінальне право було розширене у непередбачуваний спосіб, що суперечить предмету та меті тієї ж статті Конвенції.

Порушення статей 10 та 11 Конвенції

Велика кількість наявних доказів містила інформацію про арешт та переслідування політичних опонентів, звинувачених у екстремізмі або тероризмі, українців, які брали участь у протестах Євромайдану, кримських активістів, кримських татар, пов'язаних з Меджлісом, сповідуючих мусульманство, звинувачених у приналежності до заборонених ісламських груп, а також журналістів або окремих осіб, які розміщували повідомлення в соціальних мережах, якими висловлювали незгоду або критикували російську владу. Повторюючи свої попередні висновки щодо поширення російського законодавства на Крим, ЄСПЛ визнав, що така практика, яка почалася в 2014 році і продовжується, не може вважатися «законною».

Порушення статті 18 Конвенції (межі застосування обмежень прав) у поєднанні зі статтями 5, 6, 8, 10 та 11

Суд зазначив, що стверджувані переслідування не були випадковими, а спрямовувалися проти українських активістів і журналістів, а також кримських татар, яких сприймали як прихильників України. Крім того, політичні та неурядові організації в Криму, які сприймалися як такі, що мають «екстремістські» погляди, та сам Меджліс були заборонені, тоді як населення в цілому заохочувалося виявляти та повідомляти про будь-кого, хто виступав проти інтересів та політики росії. ЄСПЛ дійшов висновку, що переслідування та засудження «українських політичних в'язнів», на які посилався український Уряд, мали прихований мотив, який полягав у покаранні та змушуванні мовчати будь-якої політичної опозиції. Дійсно, справа «українських політичних в'язнів» стала символом репресивного переслідування та зловживання кримінальним правом, а також загального придушення політичної опозиції російській політиці в Криму. Російська влада в кінцевому підсумку прагнула

придушити політичний плюралізм, який становив частину «ефективної політичної демократії», керованої «верховенством права – концепції, на які посиляється Преамбула Конвенції. Ця модель була розроблена та публічно пропагувалась відомими представниками російської влади.

Висновок

- Що стосується обох заяв:

Невиконання державою-відповідачем своїх зобов'язань за статтею 38 Конвенції (розгляд справи).

Порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) у зв'язку з адміністративною практикою, яка виключає можливість вважати, що суди в Криму були «встановлені законом» у розумінні статті 6 Конвенції.

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя) у зв'язку з адміністративною практикою відсутності ефективної системи відмови від російського громадянства.

Порушення статті 8 Конвенції у зв'язку із порушенням прав кримських ув'язнених внаслідок їх переведення з Криму до установ виконання покарань, розташованих на території російської федерації.

- У частині, що стосується заяви № 20958/14:

Порушення статті 2 Конвенції (право на життя) у зв'язку з адміністративною практикою насильницьких зникнень та відсутністю ефективного розслідування заяв про насильницькі зникнення.

Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування) у зв'язку з адміністративною практикою жорстокого поводження з українськими військовослужбовцями, етнічними українцями та кримськими татарами, а також журналістами.

Порушення статті 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність) у зв'язку з адміністративною практикою незаконного затримання та тримання під вартою без зв'язку з зовнішнім світом українських військовослужбовців, етнічних українців і кримських татар, а також журналістів.

Порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з адміністративною практикою свавільних рейдів та обшуків приватних помешкань.

Порушення статті 9 Конвенції (свобода думки, совісті і релігії) у зв'язку з адміністративною практикою переслідування та залякування релігійних діячів, які не сповідують російську православну віру (зокрема, українських православних священників та імамів), свавільними обшуками культових споруд та конфіскацією культового майна.

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів) у зв'язку з адміністративною практикою придушення неросійських ЗМІ, включаючи закриття українських та кримськотатарських телеканалів.

Порушення статті 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання) у зв'язку з адміністративною практикою заборони публічних зібрань та проявів підтримки України або кримськотатарської громади, а також залякуванням та свавільним затриманням організаторів демонстрацій.

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності) у зв'язку з адміністративною практикою експропріації без компенсації майна у цивільних осіб та приватних підприємств.

Порушення статті 2 Першого протоколу до Конвенції (про на освіту) у зв'язку з адміністративною практикою придушення української мови в школах та утиски україномовних дітей у школі.

Порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування) у зв'язку з адміністративною практикою обмеження свободи пересування між Кримом та материковою частиною України, що є наслідком фактичного перетворення (державою-відповідачем) лінії адміністративного кордону на державний кордон (між російською федерацією та Україною).

Порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтями 8, 9, 10, 11 Конвенції та статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції у зв'язку з адміністративною практикою, спрямованою проти кримських татар. -У частині, що стосується заяви № 38334/18:

Скаргу за статтею 8 Конвенції щодо неможливості домогтися передачі Україні «українських політичних в'язнів», заарештованих і засуджених в російській федерації, які потім утримувалися в пенітенціарних установах російської федерації, було визнано неприйнятною як таку, що не підпадає під юрисдикцію Суду *ratione materiae*.

Порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з адміністративною практикою жорстокого поводження з «українськими політичними в'язнями» як у Криму, так і в російській федерації.

Порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з відсутністю ефективного розслідування жорстокого поводження з «українськими політичними в'язнями» як у Криму, так і в російській федерації.

Порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з адміністративною практикою неналежних умов тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО (АРК).

Порушення статей 5 та 7 Конвенції (ніякого покарання без закону) у зв'язку з триваючою адміністративною практикою незаконного позбавлення волі, переслідування та засудження «українських політичних в'язнів» на підставі застосування російського законодавства в Криму.

Порушення статей 10 та 11 Конвенції у зв'язку з адміністративною практикою незаконного позбавлення волі, переслідування та засудження

«українських політичних в'язнів» у Криму за реалізацію ними свободи вираження поглядів, мирних зібрань та об'єднань.

Порушення статті 18 (межі застосування обмежень прав) у поєднанні зі статтями 5, 6, 8, 10 та 11 Конвенції у зв'язку з триваючою адміністративною практикою обмеження прав і свобод «українських політичних в'язнів», закріплених у Конвенції, в Криму з прихованою метою, не передбаченою Конвенцією.

Інші скарги, викладені у заяві № 38334/18 було визнано неприйнятними.

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою 25 червня 2024 року та є остаточним.